

Dezvoltarea Durabilă și Turismul Sustenabil

O călătorie către un viitor echilibrat între creștere economică, protecție a mediului și bunăstarea comunităților

INTRODUCERE

Turismul Global: O Forță Economică În Plină Expansiune

Turismul este astăzi una dintre cele mai mari și mai dinamice industrii la nivel global. În 2019, înainte de pandemie, numărul sosirilor internaționale de turiști a atins aproximativ 1,47 miliarde la nivel mondial, contribuind la încasări record de 1,7 trilioane USD și generând circa 10% din PIB-ul global și 1 din 10 locuri de muncă la nivel planetar.

După declinul sever cauzat de pandemia COVID-19, sectorul turistic a revenit pe o traiectorie de creștere remarcabilă. În primele nouă luni din 2024, s-au înregistrat peste 1,1 miliarde de călători internaționali, depășind nivelurile pre-pandemice. Această expansiune rapidă evidențiază importanța economică a turismului, dar ridică și preocupări serioase legate de sustenabilitate.

Provocările Turismului de Masă

Impact Ambiental

Turismul generează aproximativ 8% din emisiile globale de gaze cu efect de seră, incluzând transportul aerian, cazarea, alimentația și producția de suveniruri

Supra-Aglomerare

Turismul de masă nesustenabil poate duce la degradarea destinațiilor, pierderea autenticității culturale și deteriorarea mediului natural

Presiune pe Resurse

Consumul excesiv de apă, energie și resurse naturale pune sub presiune comunitățile locale și ecosistemele fragile

Aceste provocări accentuează necesitatea urgentă a tranziției către un turism sustenabil, care să echilibreze beneficiile economice cu protecția mediului și bunăstarea comunităților locale.

CAPITOL 1

Conceptul de Dezvoltare Durabilă

Dezvoltarea durabilă reprezintă un model de progres care urmărește satisfacerea nevoilor generației actuale fără a compromite posibilitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi. Această definiție fundamentală, oferită inițial în Raportul Brundtland din 1987 și reafirmată la Conferința ONU de la Rio de Janeiro din 1992, constituie baza pe care se sprijină toate strategiile ulterioare de sustenabilitate.

"Dezvoltarea care îndeplinește necesitățile generației prezente, fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile necesități."

— Raportul Brundtland, ONU 1987

Cei Trei Piloni ai Dezvoltării Durabile

Dimensiunea Economică

Asigurarea creșterii economice pe termen lung, eficiență în utilizarea resurselor, generarea de venituri și locuri de muncă stabile

- Economie verde și circulară
- Investiții în tehnologii curate
- Inovare și prosperitate

Dimensiunea Socială

Promovarea echității sociale, incluziunii și bunăstării pentru toți membrii societății

- Eradicarea sărăciei
- Reducerea inegalităților
- Acces la educație și sănătate
- Drepturi și condiții decente

Dimensiunea de Mediu

Garantarea protecției mediului înconjurător și funcționării ecosistemelor pe termen lung

- Conservarea biodiversității
- Calitatea aerului și apei
- Combaterea schimbărilor climatice
- Gestionarea responsabilă a deșeurilor

Echilibrul Celor Trei Dimensiuni

Esența dezvoltării durabile constă în echilibrarea acestor trei dimensiuni. În practică, aceasta înseamnă că proiectele și politicile de dezvoltare trebuie evaluate nu numai prin prisma rentabilității economice, ci și a impactului social și de mediu.

Eșecul într-una din dimensiuni poate submina progresul în celelalte. De exemplu, inegalitatea socială poate genera instabilitate economică, iar degradarea mediului poate anula câștigurile economice și afecta calitatea vieții oamenilor.

- ❑ **Exemplu practic:** Dezvoltarea unei zone turistice după principii durabile înseamnă investiții care aduc profit și creează locuri de muncă (economic), implică și aduc beneficii comunității locale (social), în timp ce nu distrug peisajele, flora sau fauna și minimizează poluarea (mediu).

Agenda 2030 și Pactul Ecologic European

Agenda 2030 a ONU

Stabilește 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD) cu ținte ambițioase până în 2030 pentru eradicarea sărăciei, protejarea planetei și asigurarea prosperității pentru toți. Recunoaște că aceste obiective sunt interdependente și necesită acțiune globală coordonată.

European Green Deal

Noua strategie de creștere a UE lansată în 2019, care urmărește transformarea Europei în prima regiune neutră climatic până în 2050. Include măsuri pentru energie curată, mobilitate sustenabilă, agricultură ecologică și economie circulară.

Aceste inițiative demonstrează angajamentul decidenților la nivel global și regional de a repositiona modul în care definim progresul: nu doar în termeni de PIB, ci în termeni de calitate a creșterii, punând omul și mediul în centrul politicilor.

CAPITOL 2

Conceptul de Turism Sustenabil

Turismul sustenabil reprezintă aplicarea directă a principiilor dezvoltării durabile în industria turismului. Conform Organizației Mondiale a Turismului (OMT), acesta este definit ca:

"Turismul care ține cont pe deplin de impacturile sale economice, sociale și de mediu, atât în prezent cât și în viitor, satisfăcând nevoile vizitatorilor, ale industriei, ale mediului și ale comunităților gazdă."

Trăsăturile-Cheie ale Turismului Sustenabil

Responsabil față de Mediu

Reducerea poluării și consumului de resurse prin eficiență energetică, management ecologic al apelor și deșeurilor, protejarea habitatelor naturale și promovarea ecoturismului

Benefic Economic

Aduce prosperitate comunităților locale prin dezvoltarea afacerilor locale, crearea de locuri de muncă decente și păstrarea veniturilor în economia locală

Etic și Social Responsabil

Respectă cultura locală și implică activ comunitățile, protejează patrimoniul cultural și tradițiile, facilitează dialogul intercultural

Echilibrul dintre Turiști, Mediu și Comunități

Turismul sustenabil caută un echilibru delicat între interesele turiștilor, ale mediului și ale comunităților locale. Aceasta înseamnă că numărul de turiști sau extensia dezvoltării turistice într-o zonă nu trebuie să depășească capacitatea de suport a acelei destinații.

Capacitatea de încărcare (carrying capacity) este un concept fundamental: dacă o rezervație naturală poate primi maximum 100 de vizitatori pe zi fără ca speciile să fie deranjate, turismul sustenabil va respecta această limită, chiar dacă cererea ar fi mai mare, pentru a nu compromite resursa ecologică.

- ❏ **Planificare pe termen lung:** Actorii din turism trebuie să planifice dezvoltarea destinațiilor având în vedere nu doar sezonul următor, ci și următorul deceniu, prin strategii de dezvoltare turistică durabilă și evaluări de impact.

Forme și Concepte Înrudite

Ecoturism

Vizitarea naturii cu impact minim și beneficii pentru conservare

Turism Responsabil

Comportament etic al turiștilor și gazdelor

Turism Slow

Timp îndelungat într-un loc, consum local, experiență autentică

Turism Regenerativ

Vizitatorii ajută activ la îmbunătățirea destinației

Toate aceste concepte se înscriu sub umbrela turismului sustenabil, punând accente specifice pe diferite aspecte ale responsabilității și impactului pozitiv.

Recunoaștere Globală și Instituțională

1

2001

Adoptarea Codului Global de Etică pentru Turism de către Adunarea Generală ONU

2

2015

Includerea turismului în Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă (ODD 8, 12, 14)

3

2017

Anul Internațional al Turismului Durabil pentru Dezvoltare declarat de ONU

4

2019+

Strategii europene și naționale pentru turism verde și rezistent

OMT elaborează periodic ghiduri și compendii de bune practici în turismul sustenabil, ajutând destinațiile și operatorii să învețe unii de la alții.

CAPITOL 3

Turismul în Contextul Dezvoltării Durabile

Există o relație strânsă și bidirecțională între turism și dezvoltarea durabilă. Pe de o parte, un turism bine planificat și gestionat poate fi un motor pentru dezvoltarea durabilă a unei regiuni. Pe de altă parte, fără un cadru de dezvoltare durabilă, turismul își poate submina propriul viitor.

Contribuții Pozitive: Creștere Economică

Impact Economic Global

- ~10% din PIB-ul global
- 1 din 10 locuri de muncă la nivel planetar
- Sursă majoră de export pentru multe economii
- Diversificare economică pentru țările în dezvoltare

Turismul poate canaliza resurse financiare direct în comunități care altfel ar avea puține perspective economice, contribuind la reducerea sărăciei și a inegalităților între regiuni.

Oportunități Locale

Contribuții Pozitive: Protecția Patrimoniului

Patrimoniu Natural

Veniturile din bilete de intrare în parcuri naționale și taxe de mediu finanțează activități de conservare: protejarea faunei, reabilitarea ecosistemelor și întreținerea ariilor protejate

Patrimoniu Cultural

Turismul cultural furnizează fonduri și motive pentru restaurarea clădirilor istorice, menținerea muzeelor și păstrarea obiceiurilor tradiționale vii

Exemplu de succes: Costa Rica a protejat peste 25% din suprafața sa sub formă de parcuri naționale. Acest angajament de conservare a atras milioane de ecoturști anual, iar banii cheltuiți susțin finanțarea parcurilor și oferă comunităților alternative la exploatare nesustenabile.

Contribuții Pozitive: Dezvoltare Socială

Coeziune Socială

Implicarea localnicilor în deciziile legate de turism duce la întărirea democrației locale și creșterea capitalului social prin inițiative de voluntariat și parteneriate comunitare

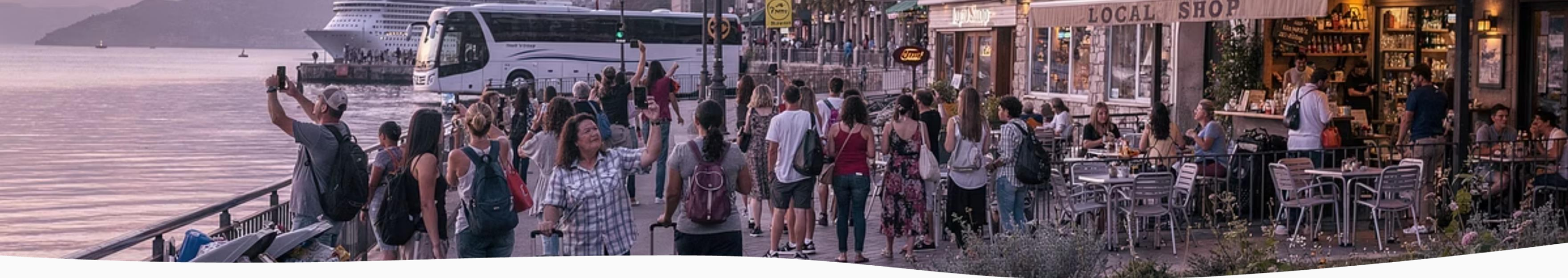
Educație și Competențe

Vizitatorii împărtășesc cunoștințe, iar gazdele învață limbi străine și deprinderi noi pentru a răspunde cerințelor turiștilor

Dialog Intercultural

Turismul facilitează interacțiuni autentice între vizitatori și localnici, reducând stereotipurile și prejudecățile, contribuind la înțelegere între popoare

CAPITOL 4

Impactul Turismului: Necesitatea Sustenabilității

Dacă este lăsat la voia pieței sau dezvoltat fără planificare și reglementare, turismul poate produce numeroase efecte adverse care contravin principiilor dezvoltării durabile. Analiza acestor impacturi negative subliniază urgența tranziției către practici sustenabile.

Efecte Negative: Degradarea Mediului

Distrugerea Habitatelor

Construirea rapidă de hoteluri și resorturi în zone sensibile conduce la distrugerea habitatelor și pierderea biodiversității

Poluare

Deșeurile și apele uzate din activități turistice poluează apele și solul, mai ales când capacitățile de salubritate sunt depășite

Emisii de Carbon

Transportul aerian intens emite cantități mari de CO₂. Se estimează că emisiile din turism vor atinge 6,5 miliarde tone CO₂ anual în 2025

Consum Excesiv

Hotelurile pot seca rezervele de apă dulce pentru piscine și terenuri de golf, lăsând populația locală cu penurie

Efecte Negative: Presiune Culturală și Socială

Fenomenul Overtourism

Afluxul prea mare de turiști poate altera echilibrul social și cultural al destinațiilor, manifestându-se prin:

- Aglomerație excesivă în zonele de interes
- Zgomot și comportamente nepotrivite
- Creșterea prețurilor imobiliare
- Evacuarea rezidenților din centre
- Pierderea identității locale

Orașe precum Veneția, Barcelona și Dubrovnik au văzut proteste anti-turism, semn clar că turismul nu mai este sustenabil social.

Efecte Negative: Dependente și Vulnerabilități

Vulnerabilitate Economică

Regiunile care depind exclusiv de turism devin vulnerabile la factori externi: pandemii, instabilitate politică, catastrofe naturale sau schimbări de preferințe

1

2

Lecția COVID-19

Pandemia a demonstrat clar această vulnerabilitate: destinațiile foarte turistice au suferit colaps economic când călătoriile s-au oprit

Scurgere de Venituri

Mare parte din veniturile turistice poate să nu ajungă la localnici, ci la companii mari din afară: lanțuri hoteliere internaționale și touroperatorii globali

3

- ❏ **Soluție durabilă:** Turismul trebuie dezvoltat ca parte a unei economii diversificate și flexibile, cu planuri de gestionare a crizelor și înrădăcinarea lanțului de aprovizionare în local.

Tranziția către Turism Sustenabil: O Necesitate

Având în vedere toate aceste potențiale efecte negative, este clar de ce sustenabilitatea trebuie să devină paradigma centrală a turismului în secolul 21. Tranziția către turism sustenabil nu este opțională, ci inevitabilă, dacă ne dorim destinații atractive, turiști mulțumiți și comunități prospere pe termen lung.

1

Pandemia COVID-19 oferă oportunitatea de a "reconstrui mai bine" – de a reporni turismul pe baze mai verzi și reziliente

2

Se observă tendințe de slow travel, preferință pentru natură și destinații mai puțin aglomerate

3

Turiștii caută din ce în ce mai mult destinații sustenabile și experiențe autentice

CAPITOL 5

Politici și Strategii pentru Turism Sustenabil

Integrarea sustenabilității în turism nu se poate realiza eficient fără un cadru de politici publice și strategii bine definite, de la nivel global până la nivel local. Vom analiza principalele strategii oficiale și angajamente care ghidează dezvoltarea durabilă a turismului.

Cadrul Global: Agenda 2030 și Rolul ONU

Codul Global de Etică pentru Turism

Zece principii care asigură că turismul se desfășoară în mod etic: contribuție la înțelegere între popoare, dreptul la turism, responsabilități ale turiștilor și gazdelor de protejare a mediului și patrimoniului cultural

Tourism4SDGs

Platformă care evidențiază legăturile dintre proiecte turistice și fiecare Obiectiv de Dezvoltare Durabilă, încurajând actorii să evalueze contribuția la ODD-uri

Acțiune Climatică

Cadru de Acțiune Climatică în Turism care îndeamnă la alinierea cu obiectivul de 1,5°C al Acordului de la Paris, prin decarbonizare și protejarea ecosistemelor

Bune Practici

Compendii cu exemple de destinații care implementează cu succes turismul sustenabil și asistență tehnică pentru țări

Politicile Uniunii Europene

European Green Deal

Noua strategie de creștere a UE lansată în 2019, care urmărește transformarea Europei în prima regiune neutră

Inițiative Concrete

- Platformă Europeană pentru Turism
- Rețeaua EDEN - Destinații Europene de Excelență
- Traseu de tranziție pentru turism post-COVID
- Strategia UE pentru Turism Sustenabil 2030 (în elaborare)

Finanțare prin fonduri regionale, Horizon Europe, programe LIFE și NextGenerationEU pentru digitalizare și ecologizare.

Strategiile Naționale ale Republicii Moldova

Situația Turismului în Republica Moldova

Provocări Actuale

- Contribuție relativ mică la PIB: ~0,6% (2016-2018)
- Număr redus de turiști străini: 67,6 mii în 2024 prin agenții
- Infrastructură limitată în afara capitalei
- Potențial nevalorificat al patrimoniului natural și cultural

Oportunități și Direcții

- Creștere substanțială: +55% față de anul precedent
- Brand nou: "Moldova: A Place to Find Yourself" (2021)
- Diversificare: agroturism, ecoturism, turism vinicol
- Dezvoltare regională echilibrată

Moldova dispune de patrimoniu natural (peisaje, rezervații) și cultural (tradiții, vinării, situri istorice) care ar putea atrage mult mai mulți vizitatori prin promovare și îmbunătățire a infrastructurii.

Recomandări Cheie din Strategii și Politici

1 Integrare în Planificarea Durabilă

Corelarea strategiilor turistice cu cele de mediu, dezvoltare regională, infrastructură și cultură. Includerea tuturor actorilor în comitete interdisciplinare

2 Mecanisme de Piață

Taxe ecologice, stimulente fiscale pentru investiții verzi, finanțarea de proiecte pilot inovatoare și scheme de subvenții

3 Indicatori de Sustenabilitate

Colectarea regulată de date: consum de apă/deșeuri per turist, forță de muncă locală angajată, satisfacția comunității. Utilizarea metodologiilor OMT și ETIS

4 Educație și Conștientizare

Campanii pentru turiști și gazde, seminare de formare, training pentru ghizi privind interpretarea patrimoniului și sensibilizarea

5 Infrastructură Verde

Clădiri cu arhitectură integrată, energie regenerabilă, rute de drumeție și ciclism, transport public către obiective cu vehicule ecologice

6 Parteneriate și Implicare

Organizații de management al destinației (OMD) cu toți actorii: guvern, autorități locale, mediul de afaceri și societate civilă

STUDII DE CAZ

Orheiul Vechi: Model de Ecoturism în Moldova

Una dintre cele mai importante atracții turistice ale Republicii Moldova, Orheiul Vechi, a devenit în ultimii ani un laborator de aplicare a principiilor turismului sustenabil la nivel național. Rezervația îmbină un sit natural de mare valoare cu patrimoniu cultural-istoric deosebit.

Orheiul Vechi: Abordare Integrată

01

Plan de Management

Trasee marcate pentru vizitatori, platforme de observare, restricționarea accesului autovehiculelor, parcări amenajate la intrare

03

Inovație Digitală

Aplicația "Eco App pentru turism sustenabil", cofinanțată de Polonia în 2024, cu trasee ecoturistice și informații educative

02

Implicare Comunitară

Satele Butuceni, Trebujeni, Morovaia: pensiuni în stil tradițional, ateliere de meșteșuguri, furnizare alimente bio, economie circulară locală

04

Traseul "Drumul Dragonului"

Inaugurat în octombrie 2024: 4,6 km tematic, amenajat manual, materiale naturale locale, design eco, experiență captivantă

Orheiul Vechi: Rezultate și Recunoaștere

Impact Pozitiv

- Aproximativ 15 pensiuni funcționale
- Numeroși producători locali implicați
- Ghizi locali angajați sezonier
- Creșterea veniturilor gospodăriilor
- Biodiversitate monitorizată și protejată
- Patrimoniu arheologic conservat

Turiștii apreciază autenticitatea experienței și frumusețea nealterată a locului, demonstrând că măsurile de sustenabilitate funcționează.

Recunoaștere Internațională

- Candidat la Marca Patrimoniului European (2016)

Bhutan: Strategia "High Value, Low Volume"

Regatul Bhutan iese în evidență ca exemplu remarcabil de țară care a pus sustenabilitatea în centrul politicii sale turistice de la bun început. Când a decis să se deschidă spre lume în 1974, Bhutan a adoptat filozofia: "nu vom sacrifica valorile noastre și mediul nostru pentru beneficii economice imediate".

Bhutan: Politica Unică de Turism

Tarif Fix și Controlat

Turiștii străini plătesc un pachet pre-plătit (~250 USD/zi în trecut, acum taxa de dezvoltare durabilă de 200 USD/zi). Include cazare, mese, ghid local acreditat, transport și taxă pentru proiecte de dezvoltare

Fericire Națională Brută

Țara și-a orientat strategia după conceptul de bunăstare generală și conservare a patrimoniului, în locul creșterii economice cu orice preț

Rezultate Concrete

- 51% din teritoriu: arii protejate
- 71% acoperit de păduri
- Țara carbon-negativă
- Culture și tradiții vii
- ~250.000 turiști/an (pre-pandemie)
- 6% contribuție la PIB

Recomandări Strategice

Măsuri practice pentru dezvoltarea turismului sustenabil

- **Standarde Naționale**

Adoptarea unui set național de standarde și sistem de certificare pentru turism sustenabil în Moldova

- **Date și Monitorizare**

Extinderea statisticilor pentru a include indicatori de impact: satisfacție locală, deșeuri, trafic în zone turistice

- **Formare Continuă**

Integrarea sustenabilității în curriculum și training-uri certificate prin Academia Națională de Turism

- **Implicare Comunitară**

Consultarea comunităților locale în faza de planificare a oricărui proiect turistic nou

- **Diversificare**

Dezvoltarea produselor în zone și perioade mai puțin exploatate: turism de iarnă, Codrii, turism științific

- **Infrastructură Verde**

Priorități pentru drumuri ecologice, canalizare în sate turistice, trasee de bicicletă, digitalizare

- **Marketing Sustenabil**

Promovarea Moldovei ca destinație autentică și sustenabilă în marketingul extern

- **Sprijin Economic**

Credite și granturi pentru investiții verzi: panouri solare, reciclare, stații de încărcare electrice

- **Control și Conformare**

Aplicarea riguroasă a legilor de protecție și introducerea de incentive pozitive pentru practici sustenabile

- **Cooperare Internațională**

Parteneriate regionale, schimb de bune practici prin OMT, atragerea de finanțări climatice

Concluzii: Viitorul Turismului este Sustenabil

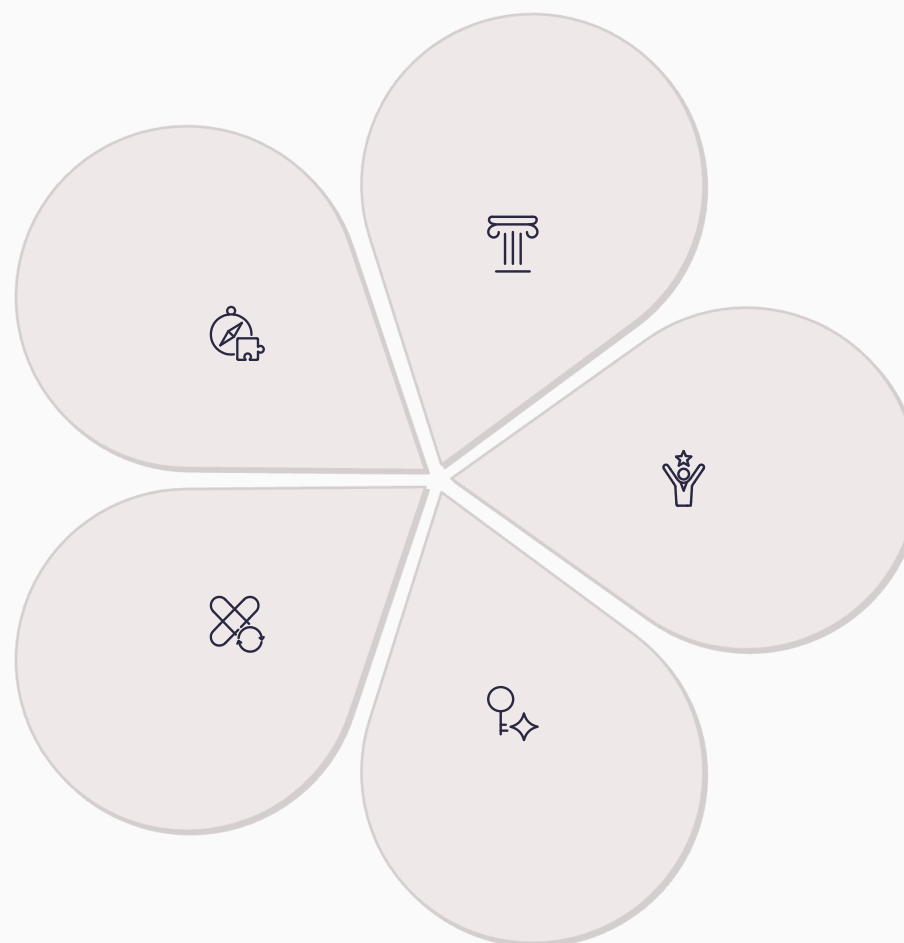
Turismul sustenabil nu este doar un concept teoretic, ci o necesitate practică și urgentă. Prin analiza de mai sus, am văzut cum turismul are potențialul de a contribui la dezvoltarea durabilă, dar și cum poate periclita mediul și comunitățile dacă este lăsat în derivă.

Sustenabilitate ca Principiu

Trebuie să devină principiul călăuzitor în planificarea turistică la toate nivelurile

Lecția Pandemiei

Oportunitatea de a "reconstrui mai bine" pe baze verzi și reziliente

Trei Dimensiuni

Turismul legat inerent de dimensiunile economică, socială și de mediu

Modele de Succes

Numeroase exemple dovedesc că turismul sustenabil funcționează în practică

Șansă pentru Moldova

Turismul sustenabil ca oportunitate de poziționare distinctă pe piață

Rezultatele Învățării: Capacități Dobândite

La finalul acestui modul, cursanții sunt acum capabili să:

1

Explice Conceptele Fundamentale

Definițiile oficiale ale dezvoltării durabile și turismului sustenabil, cei trei piloni (economic, social, de mediu)

2

Analizeze Relații

Cum turismul contribuie la ODD-uri: reducerea sărăciei, protecția mediului, conservarea patrimoniului cultural

3

Evalueze Impacturi

Efectele turismului asupra economiei, societății și mediului, necesitatea practicilor sustenabile

4

Cunoască Politici

Strategiile-cheie pentru turism sustenabil: Agenda 2030, European Green Deal, strategii naționale Moldova

5

Identifice Bune Practici

Exemple din Moldova (Orheiul Vechi) și internaționale (Bhutan), elementele care fac modele de succes

6

Propună Soluții

Recomandări concrete pentru dezvoltarea turismului sustenabil bazate pe strategii oficiale și exemple reale

"Take only memories, leave only footprints"

Un motto care surprinde esența turismului sustenabil și ar putea deveni principiul călăuzitor pentru destinațiile turistice ale Moldovei.